

Nasilje v vrtcu

Uršula Križmančič, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok, Vrtci Občine Žalec

Nasilje! Beseda, ki je zagotovo več kot le beseda. Beseda, ki se vse več uporablja tudi v vrtcu. Zavedati se moramo, da je to realnost in ne več samo nekje daleč, samo nekje drugje. Kot vzgojiteljica se zavedam, da sem odgovorna za nasilje, ki ga opazim v svojem oddelku, svoji enoti, svojem zavodu, ne glede na starost in razvoj otroka. In ni dovolj, da se tega zavedam samo jaz. To je odgovornost vseh strokovnih delavcev, vseh strokovnjakov, ki z nami sodelujejo, vseh staršev in nenazadnje celotne družbe. In žalostno, da je vse več nasilja opaziti že pri nas v vrtcu. Hkrati se zavedam, da lahko stvar obrnemo na bolje s pogovori, s knjigami, z meditacijami in zavedanjem samega sebe.

NASILJE

Nasilje lahko zasledimo povsod. V vrtcu, na poti v vrtec, v šoli, doma, na igrišču, v gozdu ... In grozno je to, da skoraj ne mine dan brez novic o nasilju, bodisi iz naše okolice bodisi iz medijev. In zagotovo je prav, da se tega vsesplošnega problema zavedamo prav vsi. Nasilje obstaja že od pradavnine, vendar je šlo takrat zgolj za preživetje. V današnjem času pa je nasilje že skoraj postalo modna muha.

Otroci zagotovo preveč gledajo televizijo, za kar smo krivi predvsem starši, ki jim dovolimo ves prosti čas preživeti pred ekrani. In ker je v predšolskem obdobju tega prostega časa res veliko,

je tudi posledično veliko (ne povsod) gledanja televizije. Na televiziji ni vse slabo, ampak naloga staršev in vseh, ki so z otroki, je izbira primerne vsebine, za kar sta potrebna volja in čas, ki pa sta v današnjem času kar nekakšna iluzija. Tudi sama pri svojem delu pogosto uporabljam IKT (informacijsko-komunikacijsko tehnologijo), vendar sem pri podajanju vsebin dosledna in strokovna, z jasno načrtanim ciljem.

»PONEDELJKOVA GROZA«

Učitelji in vzgojitelji vedo povedati, kako lahko je iz nasilnega obnašanja otrok ob ponedeljkih mogoče natanko razbrati, kaj so gledali čez vikend. Ringaraja za otroke je prišel iz mode, zdaj je aktu-

"NAJSLABŠA USLUGA NAŠEMU OTROKU JE, ČE GA V PROSTEM ČASU PREPUSTIMO SAMEMU SEBI"

Fotografija iz knjige *Nasilje in varnost otrok v šolah* (Ljubljana: Lisac & Lisac 2000), str. 13

alen samo boj s karatejskimi udarci in podobno. Od tod tudi domneva, da se otroci, ki pogosto in intenzivno gledajo nasilje (tudi na telefonu), kasneje sami obnašajo agresivno. Misliti daje tudi dejstvo, da policija vse večkrat odkriva kazniva dejanja, ki so bila storjena po vzorcu iz nasilne vsebine. Zagotovo »ponedeljkova groza« ni edina posledica pretiranega gledanja televizije ali uporabe drugih elektronskih naprav. V veliko primerih so otroci čez vikend prepuščeni sami sebi, saj so starši preutrujeni ali zopet nimajo časa, da bi skupaj kvalitetno preživljali prosti čas, in s tem pride že do zanemarjanja otroka. In vidimo, kar že dolgo vemo: da nasilnežev ne naredi nujno televizija, vendar mediji okrepijo takšne in drugačne nasilne lastnosti. Pedagog Wilhelm Heitmeyer piše: »Če je družinsko življenje moteno in ni splošno veljavnih vrednot, lahko mediji zapolnijo prazen prostor in prebudijo nasilne vzgibe.« (povzeto po Erb 1997, 75-76) Zavedati se moramo, da otroci

nekje do desetega leta verjamejo, da je vse, kar je na televiziji, resnično in da lahko televizija oblikuje njihov pogled na svet. (Erb 1997)

OSNOVNA CELICA – DRUŽINA

Otroci se učijo od staršev in skupaj z njimi od trenutka, ko se rodijo, čeprav se po večini starši tega ne zavedajo dobro. V družini se že od prvega dne začne oblikovati otrokova osebnost, ki ga spremlja ves čas njegovega življenja. Ko govorimo o nasilnem vedenju, lahko prve znake nasilja opazimo že pri zelo majhnem otroku. To se odraža predvsem v njegovi vzkipljivosti, kadar se prestraši, razjezi ali je za kaj prikrajšan, kar je seveda v tem razvojnem obdobju njegovo obrambno vedenje. Otrok se v času odraščanja srečuje z novimi okolji, kot so igrišče, vrtec, šola ipd., kjer se je prisiljen vključiti v odnose s svojimi vrstniki. Veliko je prilagajanja, zaradi česar se otrok lahko pogosto znajde v dilemah in stiskah, ki jih bo reševal

'OTROK SE MORA ZAVEDATI, DA SE V PRIMERU TEŽAV LAHKO VEDNO ZATEČE PO POMOČ K STARŠEM.'

Fotografija iz knjige Nasilje in varnost v šolah, str. 47

tako, kot je navajen v krogu družine. Zato je obnašanje otroka v veliki meri odraz odnosov v družini (Habbe 2000).

KAJ JE NASILJE? (Vir 1)

- Je zloraba moči (fizične, psihične, ekonomske, socialne, institucionalne).
- Je namerno (ni naključno), nadzorovano, zavestno, premišljeno, predvidljivo in običajno ponavljajoče se vedenje.
- Za nasilje je vedno odgovoren tisti, ki ga povzroča. Za nasilje ni opravičila.
- Nasilje je odločitev, ki jo sprejme povzročitelj nasilja. Nasilno vedenje je vedno izbira.

OBLIKE NASILJA (Vir 1)

- Fizično nasilje: klofutanje, odrivanje, grabljenje, pljuvanje, brcanje, lasanje, sedenje na partnerju, davljenje, grizenje, zaklepanje v prostor, telesno kaznovanje ...
- Psihološko nasilje: zalezovanje, poniževanje, ustrahovanje in grožnje (z besedami, kričanjem, telesno držo ...), žaljenje (npr. imenovanje partnerja, da je slab starš, odvisnik od alkohola ...), zmerjanje, zasmehovanje, izoliranje osebe od ljudi, s katerimi bi želela ohraniti stik ...
- Spolno nasilje: kakršna koli oblika spolne aktivnosti z otroki, neprimerne šale o spolnosti, dajanje neprimernih komentarjev o spolnosti, siljenje v spolne odnose, kakršna koli spolna aktivnost brez privolitve – tudi s svojim partnerjem ...
- Ekonomsko nasilje: zadrževanje družinskih dohodkov zase, prisiljevanje drugega v najem posojila, neplačevanje preživnine za otroka ...
- Zanemarjanje otrok, starejših, invalidov ...

Sama pri svojem delu že kar nekaj let opazam nekakšen porast nasilja med otroki v skupini. Seveda je to odvisno od skupine, kraja, kjer se nahaja vrtec, in starosti otrok. Žalostno je, da družba kot taka ne deluje več na osnovnih moralnih vrednotah. Pred leti sem delala v skupini starejših otrok, s katerimi smo skupaj odkrivali Slovenijo, kar je v tistem letu predstavljalo prednostno nalogo oddelka. Spoznali smo tudi različne slovenske junake, ki so bodisi izmišljeni ali resnični. In takrat sem otrokom prvič predstavila Petra Klepca kot junaka, ki je svojo moč uporabil drugače. Knjigo smo večkrat prebrali in jo vsakič doživeli drugače. V skupini je bil tudi en deček, ki je svojo moč izkazoval z nasiljem, neprimernim vedenjem. Bil je tako fizično kot psihološko zelo nasilen deček. Pa vendar je imel v sebi nekaj, kar je pritegnilo. Nekega dne je prišel k meni in me prosil, če mu posodim knjigo za domov, ker bi jo rad prebral skupaj z mamico in očkom. Mamica je bila presenečena, ker se ga je knjiga tako dotaknila. Knjigo so imeli 14 dni doma in jo, po pogovoru z mamico, vsak

večer skupaj brali. Deček se je začel na rahlo spreminjati. Namesto, da bi se zapletel v besedno ali fizično nasilje, je prišel do mene in me spraševal, če mi kaj pomaga. Včasih se je pohecal in mi rekel, da naj ga kar Peter kličem. Tudi doma so opazili spremembo. Seveda je to zagotovo posledica skupka različnih dejavnikov, ki so vplivali na spremembo. Zaznali in opazili smo dečkovo potrebo po zaupanju, pogovoru in jo skupaj s starši skušali rešiti. Deček je zdaj končal peti razred. Njegova nasilnost ni izginila, je pa pripravljen sprejemati pogovor, kar se mi zdi, da je že prvi korak. Nasilni otroci nam želijo s svojim nasiljem pogosto nekaj sporočiti. Zato je na nas, da to čim prej opazimo in na to odreagiramo. Zagotovo ne moremo rešiti vsega nasilja, a je velik korak, da pomagamo vsaj enemu otroku, ker s tem rešimo tudi ostale otroke, ki so z njim.

Opažam tudi izrazito slabši odnos do knjig, športnih rekvizitov, igrač, didaktičnih pripomočkov, stalnih sredstev na igrišču ... Otroci izgubljajo odnos do stvari, kar me zelo žalosti. Veliko časa namenim pogovoru v jutranjem krogu, sproti rešujemo konflikte z otroki, sodelujemo z njihovimi starši in drugimi strokovnjaki. Otroka, ki nasilje izvaja, moramo ustaviti. Če dobi občutek, da mu nasilen pristop uspeva, ga to spodbuja in najverjetneje bo k nasilju spodbudil še druge otroke.

Vzgoja pomembno vpliva na nasilno vedenje otrok in je razdeljena na štiri dejavnike (Habbe 2000):

- otrok je izpostavljen pomanjkanju topline in pozornosti,
- starši so preveč strpni in otroku ne postavijo mej,
- starši uporabijo moč kot vzgojno metodo,
- na razvoj nasilnega vedenja vpliva otrokov temperament, ki pa je za strokovnjake manj pomemben.

Nekateri strokovnjaki menijo, da so posebno izpostavljena skupina, nagnjena k nasilju, otroci edinci, saj je zanje značilno, da so v družini središče pozornosti in ob pretirani skrbi staršev nimajo možnosti urediti nekaterih pomembnih sposobnosti za druženje s svojimi vrstniki. Največkrat se edinci družijo le z odraslimi, ob tem prevzemajo njihove navade in se zaradi tega tudi sami vedejo gospodovalno in sebično. Druga izpostavljena skupina so otroci vdovcev in samohranilcev, ki jim pri vzgoji manjka lik mame ali očeta. Gre lahko za pretirano skrb ali zanemarjenost (Habbe 2000).

Vse te domneve in nekatera dejstva opazam tudi sama pri delu z otroki. Čeprav bi tukaj sama dodala še otroke z več sorojenci, ki skrbijo drug za drugega brez pretirane skrbi staršev. Starejši

otroci so vzor mlajšim (prej spoznajo računalnik, televizijo, starejšo družbo, nasilje, alkohol in nena-
zadnje tudi drogo).

Zagotovo meni pri delu pomagajo branje strokovne literature in branje knjig ter pogovor z otroki. V svo-
je delo večkrat vključim literaturo, ki ima poudarek
na moralnih vrednotah, in knjige o nasilju, ki na zelo
primeren način ozaveščajo otroke. Nekaj knjig, ki jih
sama uporabljam in jih zagotovo priporočam vsem,
ki delajo z otroki in opažajo povečano nasilje:

- *Utišajmo nasilje!*, Sylvie Girardet, 2003
- *Blaž se pretepa*, Dominique de Saint Mars, 1999
- *Peter Klepec*, France Bevk, 1988
- *Nihče*, Erin Frankel, 2017
- *Slovenske bajke in pripovedke*, zbrala Dušica
Kunaver, 1999
- *Ko te jeza spremeni v volka*, Amelle Javaux, 2021
- *Jaz sem tukaj glavni*, Estelle Meens, 2022

Nasilje pa vsekakor preusmerimo tudi s socialni-
mi igrami, ki so pri nas v skupini tudi stalnica. Ne-
kaj primerov takih iger:

1. Igra Telefon – otroci pri igri večinoma spoznajo,
da kar komu poveš in on pove drugemu in
ta tretjemu, ni enako tistemu, kar si ti povedal
prvemu; če želiš, da igrice uspe, moraš dobro
poslušati prijatelja in tudi naprej povedati tisto,
kar si slišal od njega.
2. Kako se danes počutim? – pogovor o počutju, ki
ga zaupaš v skupini ali samo prijatelju.
3. Naštej svoje dobre lastnosti – to igrico izvajamo v
paru in drug drugemu naštevamo dobre lastnosti.

4. Naredi dobro delo – kadar le lahko, naredi kakšno
dobro delo, pohvali dobro delo.
5. Nasmeh nas nič ne stane, prav tako ne objem.
6. Uporaba vljudnostnih izrazov.

Menim, da je tema nasilja aktualna že dlje časa.
Smo pa ji vsekakor v zadnjem času dali večji pou-
darek, ravno zaradi dogajanja okrog nas, ki je pri-
tegnilo tudi medije. Vzgojitelji, učitelji in nena-
zadnje tudi starši smo mnenja, da bi morali kaj storiti,
a se včasih v vsem tem počutimo nemočne. A
zagotovo, če bomo o tem razmišljali, skušali svoje
znanje vnesti v prakso, lahko stvari premakne-
mo v pravo smer. Zavedati se moramo, da smo
vsi odrasli in malo manj odrasli ogledalo našim
najmlajšim – otrokom v predšolskem obdobju. In
prav v vrtcu se vse začne. Prav vzgojitelj v vrtcu je
tista oseba, ki mu otrok, poleg staršev, najbolj za-
upa in ga spoštuje. In če bomo ravnali prav, smo
zagotovo na pravi poti. Nasprotovati je potrebno
vsem oblikam nasilja, hkrati pa zopet vzpostaviti
ravnovesje vrlin in vrednot. Zavedati se moramo,
da vzgajamo otroke, ki so naša prihodnost.

»Kadar se s kom ne strinjamo, nasilje ni edina re-
šitev.« (Girardet 2003)

Literatura

Erb, E. H. (1997): *Otroci in nasilje*. Ljubljana: Kres
Girardet, S. (2003): *Utišajmo nasilje!* Radovljica: Didakta
Habbe, J. (2000): *Nasilje in varnost otrok v šolah*. Ljubljana: Lisac
& Lisac
Vir 1: Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sank-
cij (b. d.): *NASILJE JE KAZNIVO!* Dostopno na <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Publikacije/NASILJE-JE-KAZNIVO.pdf>, 17. 7. 2023